

Luděk Vacín

Vzpomínky na Šulgiho: obraz proslulého panovníka v mezopotamském písemnictví po pádu III. dynastie urské

Abstract:

The present paper examines the image of the most illustrious ruler of the Ur III Dynasty (2112–2004 B.C.), Šulgi, in later periods of Mesopotamian history. It deals with all attested ways in which the memory of some of Šulgi's ideological and military achievements was preserved. Further, it scrutinizes the contexts in which his name was recalled and attempts to uncover the purposes to which such an undertaking may have served in later Mesopotamia. The paper does not examine the numerous royal hymns of Šulgi, although these are preserved not in Ur III but in Old Babylonian manuscripts, because the present author understands these texts as a product of the former era, the lack of contemporary copies notwithstanding. Thus, the article rather focuses on later copies of Šulgi's original royal inscriptions and letters but above all on his image in post-Ur III literary works such as omens, chronicles, and a 'prophecy', as well as on interesting mentions of Šulgi in the inscriptions of kings Nebuchadnezzar II and Nabonidus.

Keywords: Mesopotamia – Ur III Dynasty – Šulgi – royal inscriptions – omens – chronicles – 'prophecies' – late literature

Klíčová slova: Mezopotámie – III. dynastie urská – Šulgi – královské nápisy – omina – kroniky – „proroctví“ – pozdní literatura

Cílem tohoto příspěvku je stručně popsat obraz nejvýznamnějšího a nejdéle vládnoucího panovníka III. dynastie z Uru (2112–2004 př. Kr.), jak ho viděli a zaznamenali písaři a učenci pozdějších období mezopotamských dějin. Lze při tom vysledovat, jaké Šulgiho (2094–2047 př. Kr.) činy byly považovány za důležité a jak pozdější vzdělanci nakládali s původními, či již zprostředkovanými, prameny, v jakých kontextech považovali za vhodné a účelné Šulgiho připomínat a k čemu takové připomínky mohly sloužit.

Vzpomínky na Šulgiho se uchovaly dvěma způsoby. Prvním bylo opisování původní literatury a nápisů, které ho zmiňovaly, za účelem vzdělávání písařských učňů. Ve starobabylonských školách se hojně kopírovaly jeho hymny a jiné relevantní literární texty, včetně sporné korespondence, a tyto školní tabulky tvoří většinu dochovaných textových svědků literatury o Šulgim. Patří k nim i tabulka s kopií nápisu na soše obsahujícího tzv. hymnus Šulgi V, který se dnes obecně považuje za královský nápis líčící stylem velmi podobným dikci hymnu Šulgi A vladařův legendární běh z Nippuru do Uru a zpět za jediný den.¹ Významný je též zřejmě starobabylonský nejasný dvojazyčný školní text, který využívá motivů ze Šulgiho hymnů.² Tato literatura ovšem nejpozději s koncem vlády krále Samsuiluny (1749–1712 př. Kr.) upadla v zapomnění a nebudeme se jí zde zabývat, protože jde téměř výlučně o kopie textů vzniklých za Šulgiho vlády, a tedy nesouvisejících s tématem našeho příspěvku.³

Kromě Šulgiho literatury známe z dob po pádu jeho dynastie hrstku kopií některých jeho královských nápisů a jednoho tzv. „letter-order“, tedy písemného nařízení dvora podřízeným úředníkům. Opisování nápisů věhlasných dávných vladařů bylo

zejména ve starobabylonském období běžné. Není tedy žádným překvapením setkat se i s kopiemi Šulgiho textů, konkrétně se starobabylonskou sběrnou tabulkou popsanou zkrácenými kopiemi několika stručných nápisů Šulgiho a jeho žen Eanišy a snad Ninkaly, a také fragmentárním popisem válečného tažení na východě.⁴ Dále je to starobabylonský školní „opis nápisu na stéle“ vyhotovený ve slabičné sumerštině a v akkadštině (podle všeho jde o fiktivní text, „okopírovaný“ písařským učněm tak, aby působil autenticky).⁵ Dále se jedná o novobabylonskou kopii stavebního nápisu připomínajícího zbudování chrámu Emeslam v Kūtě,⁶ o patrně novobabylonskou sběrnou tabulku Šulgiho nápisů s kopiemi dvou akkadských textů popisujících stavbu a vybavení chrámů v témže městě, o popis vojenského tažení v akkadském jazyce a o dva věnné nápisy v sumerštině.⁷ Opis písemného příkazu, tedy tzv. „letter-order“, se nachází na pozdní fragmentární tabulce a je zapsán v sumerštině archaizujícím duktem.⁸ Podle kolofonu měl být pořízen ze staré tabulky nalezené v chrámu Ekišnuġal, nicméně jeho obsah je ve srovnání s dobře známými starobabylonskými opisy Šulgiho královské korespondence značně neobvyklý. Fragmentarita tabulky nám naneštěstí brání tento zajímavý text lépe pochopit. Velmi zajímavý je i raně středobabylonský fiktivní dopis ze Sús sepsaný slabičnou sumerštinou s paralelním akkadským překladem.⁹ Tento text směřuje útržky informací z jiných dopisů, zejména těch, které zmiňují poslední dva krále z Uru Šū-Su’ena a Ibbi-Su’ena, takže Šulgi vystupuje v roli panovníka nařizujícího Išbi-Errovi, aby pro Ur zajistil značné množství obilí. To odkazuje k ekonomické krizi urského státu těsně před jeho definitivním rozpadem za vlády Ibbi-Su’ena a před převzetím moci někdejší vojenským velitelem a novopečeným králem města Isinu Išbi-Errou.

Druhou cestou uchování vzpomínky na Šulgiho bylo využití této historické postavy v literatuře pozdějších období. Sem lze zařadit i výskyt Šulgiho jména v tzv. „Weidnerově seznamu bohů“,¹⁰ jehož nejstarší rukopisy pocházejí z konce starobabylonského období, a rovněž ve starobabylonském lexikálním textu Proto-Urra (*MSL* 11 133 viii 41, 138 rub ii 2’), kde se v seznamu nebeských těles objevuje i „Šulgiho hvězda“

1) Text byl patrně zaznamenán na soše zpodobňující Šulgiho jako běžce a vystavené v Enlilově chrámu Ekur v Nippuru. Tomu nasvědčují nejen některé výroky v textu samém, ale i druhá skladba zapsaná na téže tabulce, jež velebí atletické schopnosti isinského vladaře Išme-Dagāna a mimo jiné říká, že Išme-Dagān nechal zhotovit svou sochu zobrazující jej coby běžce. Viz především KLEIN, Jacob, 1985. Dále FRAYNE, Douglas R., 1983, 744–748; KLEIN, Jacob, 1990, 77–79; LUDWIG, Marie-Christine, 1990, 75–91. Srov. ETCSL, 2.4.2.22, A dedication of a statue (Šulgi V), zejm. ř. 30–35; ETCSL, 2.5.4.19, A dedication of a statue (Išme-Dagan S), zejm. ř. 23–28.

2) WESTENHOLZ, Joan Goodnick, 2005.

3) Ačkoli drtivá převaha starobabylonských kopií Šulgiho hymnů vede některé badatele k názoru, že tyto texty jako takové nevznikly za jeho vlády, ale až v následujícím období, existuje celá řada přesvědčivých argumentů (stylistických, gramatických, ortografických, ale i obsahových), které tento názor vyvracejí. K nim patří i existence jednoho opisu hymnu Šulgi A, který patrně pochází již z doby III. dynastie urské. Odvážná zpochybnění autenticity Šulgiho hymnů vyslovili BRISCH, Nicole M., 2007, 30–31 s pozn. 35; DAHL, Jacob L., 2007, 20, pozn. 78. Pro protiargumenty viz RUBIO, Gonzalo, 2000 (2005), 210–211 s pozn. 30–31; str. 216 s pozn. 55; str. 219, s další literaturou.

4) FRAYNE, Douglas R., 1997, 230–234, text E3/2.1.2.2049–59; 179–180, text E3/2.1.2.81; 181, text E3/2.1.2.84; 143–144, text E3/2.1.2.36–37.

5) Ibid., 144–146, text E3/2.1.2.38. Pro názor, že nápis je starověký podvrh viz např. SCHAUDIG, Hanspeter, 2003, 481, pozn. 189.

6) FRAYNE, Douglas R., 1997, 132–133, text E3/2.1.2.24.

7) Ibid., 133–135, text E3/2.1.2.25–6; 142–143, text E3/2.1.2.35; 164–165, text E3/2.1.2.64; 226, text E3/2.1.2.2043.

8) Pro edici a studii tohoto textu viz NEUMANN, Hans, 1992.

9) Viz EDZARD, Dietz Otto, 1974, 15–17, 20–23, 28–30. Viz též ETCSL, 3.1.13.2, Letter from Šulgi to Išbi-Erra about the purchase of grain.

10) Viz DCCLT, Old Babylonian Thematic Word Lists: Weidner God List, rub i 3: ^aŠul-gi (ZI).

(^{mul}Šul-gi).¹¹ Oba tyto záznamy dosvědčují živost vzpomínky na zbožštění urského panovníka, která tak vstoupila i do lexikální tradice.

Pokud jde o literární texty v pravém slova smyslu, Šulgi se přidal k jiným význačným vladařům zmiňovaným v apodozích (tedy závětech) omin. Jeden takový starobabylonský věštebný text dokonce odkazuje k hymnu Šulgi A, který jeho autor nepochybně dobře znal ze svých školních let. Toto omen zní: „Jestliže je nedochůdče jako kůň, je to znamení Šulgiho, jenž si podmanil (všechny) čtyři světové strany.“¹² Jedním ze způsobů tvorby tzv. „historických omin“ tedy zjevně bylo zakomponování charakteristických vlastností příslušného vladaře, jak byly popsány v původní literatuře či nápisech, neboť v tomto případě přirovnání v protazi (předvěti) omina souhlasí s ř. 17 Šulgiho hymnu A: „Já jsem kůň oháňkou na silnici mávající“,¹³ což odkazuje k vladařovým příslovným atletickým schopnostem. Kromě uvedeného omina jsou doloženy další tři podobné texty rovněž ze starobabylonského období, které odkazují k Šulgiho vítězství nad jistým Tappadarachem.¹⁴ Tento „muž ze Simurru“, tedy vládce severního knížectví, je spolu se svou manželkou a dcerou několikrát zmíněn v administrativních textech z Drehemu po Šulgiho třetím tažení proti Simurru v 32. roce jeho vlády. Existence archivních záznamů o pobytu Tappadaracha a jeho rodiny v samém srdci urského království nasvědčuje únosu těchto prominentů a jejich zadržování na Šulgiho dvoře za účelem další destabilizace vzpurného regionu. Uvedené texty pak nepochybně představují zdroj příslušných omin, spíše ale jen zprostředkovaně přes nějaký dosud neznámý (literární?) text, neboť archivní dokumenty samotné byly ve starobabylonském období

již pokryty sutí někdejšího drehemského hospodářského a účetního komplexu a tehdejšími písaři tedy patrně nepřístupné.¹⁵

Poslední dvě známá omina vztahující se k Šulgimu se týkají jeho konce. Jejich apodoze znějí: „... je to znamení Amar-Su'eny, jenž [obklíčil] svého otce na mocném [místě];“¹⁶ „... je to znamení Šulgiho, jenž odhodil svou korunu.“¹⁷ Zdá se, že obě omina svědčí o panovníkově násilné smrti, dokonce rukou jeho syna a následníka. Výpovědi těchto textů jsou ale příliš povrchní a nejasné.¹⁸ I přesto, že existují další nepřímé náznaky Šulgiho násilné smrti (a snad následného spálení jeho těla), není bohužel zatím možné posunout diskusi o panovníkově skonu za rovinu spekulací.¹⁹

Tradice omin, jež uchovaly některé historické informace o Šulgiho vládě, byla nicméně využita k vykreslení Šulgiho v kronikách a „proroctvích“. K výrokům obsaženým v raných ominech zmiňujících Šulgiho a později tradovaným s malými obměnami v jiných literárních textech patří, že „ovládal či podrobil si čtyři světové strany“ a že „zajal či porazil Tappadaracha“. Tak „Kronika chrámu Esağila“ („Weidnerova kronika“) říká, že „(Marduk) dal kralování nad všemi zeměmi Šulgimu“²⁰ a kronika ze seleukovského Uruku sděluje, že „Šulgi ... panoval všem zemím (a) podrobil si [...] bangara a Rabsisiho, krále Subartu“.²¹ V „Šulgiho proroctví“ král rovněž prohlašuje, že „vládl čtyřem světovým stranám“.²² Pokud jde o možné odkazy na Šulgiho boj s Tappadarachem v tomto textu, Robert Biggs se domnívá, že vladař knížectví Simurru je zmíněn v jednom zlomku z Nabûova

11) HOROWITZ, Wayne a Philip J. WATSON, 1991, 413.

12) Toto omen ze série Šumma izbu poprvé publikoval GOETZE, Albrecht, 1947, 259: šumma iz-bu-um ki-ma sisim a-mu-ut ^dŠul-gi ša pa-at erbi^{bi} i-bi-lu-ú.

13) sisi ħar-ra-an-na kun sùsù me-en. Viz KLEIN, Jacob, 1981, 188.

14) GOETZE, Albrecht, 1947, 259–260: šumma bāb ekallim ši-rum i-bi-ir a-mu-ut ^dŠul-gi ša TAB.BA.^{pa-d}Da-ra-aḫ ik-mu-ú, „Jestliže tkáň přesahuje, bránu paláce“, je to znamení Šulgiho, jenž zajal Tappadaracha“; šumma bāb ekallim ši-ra-am ú-du-uḫ a-mu-ut ^dŠul-gi ša TAB.BA.^dDa-ra-aḫ ik-mu-ú, „Jestliže je, brána paláce' pokryta tkání, je to znamení Šulgiho, jenž zajal Tappadaracha“ (apodoze má variantu ... a-mu-ut ^dŠul-gi ša A-pa-Da-ra-aḫ i-ni-ru, „je to znamení Šulgiho, jenž porazil Apadaracha [= Tappadaracha]“); šumma i-na libbi bāb ekallim ši-rum ku-bu-ut-ma ša-ki-in a-mu-ut ^dŠul-gi ša TAB.BA.^dDa-ra-aḫ ik-mu-ú, „Jestliže uprostřed, brány paláce' leží značné množství tkáně, je to znamení Šulgiho, jenž zajal Tappadaracha“. V tomto případě existuje varianta v protazi (... i-na pa-ni bāb ekallim ..., „na přední straně, brány paláce'“) i v zápisu Tappadarachova jména (^dTAB.BA.^{pa-d}Da-ra-aḫ).

15) Tappadaracha a jeho rodinu zmiňují texty z let 533, 34, 36, 38 a dále sporadicky až do 8. roku vlády Šū-Su'ena; viz HALLO, William W., 1963–1973, 15, č. 14; KANG, Shin T., 1972, č. 188; SIGRIST, Marcel, 1990, č. 93; MOLINA, Manuel, 1993, č. 40 a 53; HILGERT, Markus, 1998, 73–75, č. 21 a 24.

16) GOETZE, Albrecht, 1947, 261: ... a-mu-ut ^dAmar-^dSu'en ša xx a-ba-a-šu [...] da-an-nim-ma [...]. K překladu viz HALLO, William W., 1991, 157–158.

17) Dochováno na starobabylonském modelu jater z Mari: ... a-mu-ut Šul-gi sá a-ga-a-šu in-di-i. Viz MICHALOWSKI, Piotr, 1977, 224, pozn. 27 s odkazy. K překladu viz HALLO, William W., 1991, 157–158.

18) COOPER, Jerrold S., 1980, 99, kategoricky odmítá považovat podobná omina za historické zdroje právě pro jejich často bizarní a nedůvěryhodný obsah.

19) Srov. MICHALOWSKI, Piotr, 1977, zejm. 224; HALLO, William W., 1991, 157–159; HOROWITZ, Wayne a Philip J. WATSON, 1991, 411–413.

20) Viz GLASSNER, Jean-Jacques, 2004, 268–269.

21) Ibid., 288–289. Srov. LEICHTY, Erle V. a Christopher B. F. WALKER, 2004, 203–205.

22) Viz PROSECKÝ, Jiří, 1999–2000, 24–25. Srov. FOSTER, Benjamin R., 2005, 357. Kritickou edici tohoto těžce poškozeného textu pořídil BORGER, Rykle, 1971. Pro rozbor této skladby viz LONGMAN, Tremper, 1991, 142–146.

chrámu v Kalchu a že text tohoto zlomku patří právě k „Šulgiho prorocství“.²³ Tato identifikace ale vůbec není jistá. Zde je však třeba si povšimnout, že Šulgi ve svém „prorocství“ prohlašuje, že rozdrtil jistého Baldachu. Benjamin Foster poukazuje na podobnost tohoto jména se jménem Baldachdach uvedeným v „Narām-Su’enově legendě z Kūty“ ve výčtu králových nepřátel.²⁴ Vzhledem ke dvěma variantám Tappadarachova jména již ve starobabylonských omínech jistě není zcela bezdůvodné se domnívat, že právě Baldacha mohla být zkomolená podoba jména Tappadarach.²⁵ V „Šulgiho prorocství“ je zajímavý i důraz na město Nippur, o němž vladař tvrdí, že je založil.²⁶ Vzhledem k tomu, co víme o ideologickém významu Nippuru pro vládce III. dynastie urské a o jejich neutuchající péči o tamní kultovní instituce, lze dovozovat, že někdejší sláva tohoto města, „svazku nebe a země“, která právě za Šulgiho vlády dosáhla svého vrcholu, se v tomto enigmatickém textu tímto způsobem odráží.²⁷

V pozdní literatuře nacházíme i další výroky patrně odvozené z omin. Například „Kronika chrámu Esağila“ říká, že Šulgi „nekonal jeho (tj. Mardukovy) chrámové rituály v úplnosti, jeho očistné obřady pošpinil a jeho mysl *byla pomatená* (?)“.²⁸ Podle „Kroniky dávných králů“ Šulgi „bohatě zaopatřoval Eridu na břehu moře“. Avšak „Běl se na něho zamračil a nechal jeho tělo pozřít, ... zničil jej“.²⁹ Přestože příslušná omina zatím nejsou

23) BIGGS, Robert D., 1997, 170, 174–176. Fragment vydali WISEMAN, Donald J. a Jeremy A. BLACK, 1996, č. 65. Podle Biggse náleží k „Šulgiho prorocství“ i č. 64 a 69.

24) FOSTER, Benjamin R., 2005, 357, pozn. 2; WESTENHOLZ, Joan Goodnick, 1997, 310–311, ř. 44. Viz též PROSECKÝ, Jiří, 1995, 81.

25) K variantám jména v omínech viz pozn. 14 výše. Dále srov. WESTENHOLZ, Joan Goodnick, 1997, 311: „In addition, the names may preserve some Hurrian influence, since they seem to rhyme with other known kings of the north and northeast: the duplicated *Duhsusu of Mardaman, Rabsisi of Subartu, as well as names ending in -aḫ, such as Šulgi's famous opponent, Tabban-darah of Simurrum.*“

26) Viz PROSECKÝ, Jiří, 1999–2000, 24–25.

27) Šulgiho vztah k Nippuru asi nejmůvlnněji popisuje hymnus Šulgi G, jehož kritickou edicí pořídil KLEIN, Jacob, 1991. Péče panovníků III. dynastie urské o Nippur spočívala především v hmotném zabezpečení tamních chrámů zavedením rotačního systému pravidelných dávek obětin z jednotlivých provincií (bala). Pro zevrubné pojednání tohoto systému viz nejnověji SHARLACH, Tonia M., 2004.

28) Viz GLASSNER, Jean-Jacques, 2004, 268–269.

29) Ibid, 270–271. Glassner přepisuje poslední výrok jako ^dEN ... MA AD₆-šú u-šá-kil DÙ UD TIL-šú. HOROWITZ, Wayne a Philip J. WATSON, 1991, 413, nabízejí následující přepis: ^abēl ikkelmē(IGI. ḏÚL¹)-šú-ma pagar(ADDA)-šú u-šá-kil KAK/NI.TAM uqattī(TIL)-šú, umožňující výše uvedený překlad. Daniel Schwemer (soukromé sdělení) navrhuje číst sekvenci NI.TAM (pokud tedy nejde spíše o KAK, srov. Glassnerovo DÙ) jako dik-tú či šal-tú, což

známa, náš předpoklad vychází ze skutečnosti, že dikce obou kronik je silně závislá na dobře doložených omínech vztahujících se k ostatním vladařům.³⁰

Autoři pozdních textů zmiňujících Šulgiho pracovali kromě omin i s dalšími zdroji. Jistě využívali „Sumerský seznam králů“, jak napovídají odkazy k Šulgimu jakožto Ur-Nammovu synovi v kronikách. Šulgiho filiace se totiž v textech z doby III. dynastie urské ani ze starobabylonského období nevyskytuje nikde jinde než v seznamu králů, v „Kronice z Tumalu“ (která je na seznamu králů založena) a v již zmíněné, s největší pravděpodobností fingované kopii „nápisu na stéle“.³¹ Kronika ze seleukovského Uruku čerpá ze seznamu králů ještě otevřeněji, když každý záznam uzavírá zmínkou o počtu let, která příslušný král strávil na trůně.³² V této souvislosti je zajímavé, že Ur-Namma není kromě jmenované kroniky v žádném jiném pozdním literárním textu zmíněn. Patrně je tomu tak proto, že na rozdíl od mnoha svých předchůdců i následníků nefiguroval v apodých žádných omin.

Dalším zdrojem informací pro tvůrce pozdější literatury byly Šulgiho královské nápisy. Jak jsme již viděli, některé se opisovaly ve starobabylonském, a dokonce až v novobabylonském období. Učenci, kteří sestavovali některá z pozdějších literárních děl zmiňujících našeho vladaře, si vypůjčovali jeho titulaturu z jeho nápisů, zřejmě aby svým výtvorům dodali na důvěryhodnosti. Je pozoruhodné, že používali jeho ranou titulaturu, nikoli titul „krále čtyř světových stran“, kterým se honosil ve druhé polovině své vlády a který je s jeho jménem spojen i v omínech. Z již diskutované starobabylonské „kopie nápisu na stéle“ se tedy dozvídáme, že Šulgi byl „mocným mužem, králem Uru, králem Sumeru a Akkadu“.³³ S touto posloupností titulů se setkáváme i v pozdní pseudoepigrafické skladbě o Šulgiho vítězství nad Asýrií a Skyty, i když s několika dodatky a změnami, které se v jeho původních nápisích nikdy nevyskytují.³⁴ Šulgi byl vybrán jako ústřední postava textu zjevně díky své pověsti nemilosrdného bojovníka proti vzpurným nárazníkovým

by znamenalo, že podle této kroniky Šulgi zahynul v bitvě.

30) Srov. PROSECKÝ, Jiří, 1999–2000, 4.

31) Zmínka o Ur-Nammovi je jedním z náznaků, že tento text sestavili starobabylonští písaři. Původní Šulgiho texty, ať už z doby III. dynastie či pozdější, jeho filiaci nikdy neobsahují. Starobabylonští autoři tohoto „nápisu na stéle“ si ji patrně vypůjčili ze seznamu králů či z „Kroniky z Tumalu“. Jejich motivy k vytvoření takového textu byly jako i v jiných podobných případech zřejmě didaktické.

32) Viz CAVIGNEAUX, Antoine, 2005, 66–67.

33) Viz FRAYNE, Douglas R., 1997, 145, text E3/2.1.2.38.

34) Pro přepis, překlad a krátký komentář k tomuto textu viz FRAHM, Eckart, 2006. Stojí za povšimnutí, že skladba se velice snaží působit autenticky. Končí kolofonem, podle něhož měla být „opsána“ a „zkontrolována“ podle „původního nápisu na stéle“.

regionům severní a severovýchodní Mezopotámie, která se uchovala ve výše zmíněných omínech o podrobení vladaře severního knížectví Simurrum Tappadaracha.³⁵

Kromě literárních textů se o Šulгим zmiňují i dva nápisy pozdějších panovníků. V nápisu na závaží Nabukadnezara II. novobabylonský král tvrdí, že jde o kopii jednoho ze Šulgiho závaží, což dokládá, že vzpomínka na Šulgiho reformu měř a vah se uchovala až do šestého století.³⁶ Nicméně nejvýznamnější zmínka o Šulгим v pozdním královském nápisu se nachází v textu krále Nabonida,³⁷ horlivého obnovitele starých tradic a kultů měsíčního boha. V nápisu říká, že obnovil „zikkurrat chrámu Ekišnuğal v Uru, který stavěl, leč nedokončil dávný král Ur-Namma; jeho dílo dokonal jeho syn Šulgi“. Nabonid tvrdí, že „se dozvěděl“ tyto informace „z nápisů Ur-Nammy a jeho syna Šulgiho“. To však může jen stěží odpovídat skutečnosti, protože formulovitě nápisy králů III. dynastie urské neobsahují ani jejich filiaci, ani žádný výrok o pouhém dokončení práce jejich předchůdce. Kromě toho nejsou doloženy žádné Šulgiho nápisy vztahující se k zikkurratu nebo chrámu boha Nanny v Uru. Učenci, kteří sestavovali Nabonidův nápis tak podle všeho využili některých krátkých stavebních nápisů Ur-Nammy i Šulgiho (či jejich pozdějších kopií), spolu s relevantními (pseudo)historiografickými texty (seznam králů, „Kronika z Tumu“, možná i některé pozdější kroniky). Spojením těchto útržkovitých informací o Šulgiho vládě se potom „dozvěděli“, že Šulgi jakožto panovník, který vládl velmi dlouho, nepochybně „dokončil“ dílo započaté během poměrně krátké vlády svého otce.³⁸ Sdělení o Šulgiho příspěvku ke stavbě Nannova zikkurratu v Nabonidově nápisu tedy nelze chápat jako historicky věrné. Ve skutečnosti totiž není Šulgiho stavební činnost na zikkurratu doložena a stupňovitý chrám měsíčního boha v Uru byl nejspíše dokončen až za vlády jeho následníka Amar-Su'eny.³⁹ Je nicméně zajímavé, že tradice o Šulgiho dokončení urského zikkurratu prosákla do kroniky

ze seleukovského Uruku, a to buď přímo z Nabonidova nápisu nebo z jiného, dosud neznámého zdroje. Kronika nám sděluje, že Šulgi „postavil Ekišnuğal, Sínův chrám v Uru a dokončil ho“. V následujícím řádku se praví, že „postavil urské hradby, (čímž) zesílil základy města Uru“. ⁴⁰ Zbudování urských hradeb bylo ve skutečnosti dílem Ur-Nammovým. Kronika rovněž zmiňuje „slepého učence Lu-Nannu“, údajného autora mýtu o Etanovi,⁴¹ jenž se objevuje i v sérii zaklínání *Bīt mēseri* v souvislosti s blíže neurčeným „Šulgiho lštařiným chrámem“. ⁴² Poslední dosud známou zmínku o urském panovníkovi a současně i o jistém učenci (jímž však může být také Šulgi sám) nacházíme na tabulce z města Aššuru zaznamenávající omína, v nichž figurují plazi. V kolofonu je text tabulky označen za „tajemství Šulgiho, tajemství učencovo“. ⁴³ Tento zdroj uzavírá poměrně širokou škálu zjištěných pramenů, z nichž mohla pozdní urucká kronika čerpat.

Pohled na Šulgiho v pozdějších literárních textech je očividně dvojnásobný. Všechny kroniky, které jej zmiňují, jsou k němu kritické, stejně jako ke všem ostatním dávným králům s výjimkou Sargona a Narām-Su'ena, o nichž „Kronika dávných králů“ mluví příznivě. Nepříznivý obraz Šulgiho v kronikách nám připomíná omína vztahující se k jeho konci, která autoři pozdních textů s největší pravděpodobností znali a která působí dojmem, že král zemřel násilnou smrtí. Takový osud z něho v očích budoucích pokolení automaticky činil *Unheilsherrscher*, tedy vladaře, jehož panování bylo jednou velkou pohromou. ⁴⁴ V důsledku toho v něm kroniky vidí hluboce bezbožného krále, který nekoná příslušné obřady, drancuje Esağilu ve prospěch Uru, mění rituály v Uruku atd. Na druhou stranu, „Šulgiho proroctví“ nahlíží vládce v příznivém světle. Zdá se, že uchovává vzpomínku na jeho péči o Nippur tím, že jej označuje za „miláčka Enlila a Ninlily“ a za zakladatele

40) Viz HUNGER, Hermann, 1976, 19, ř. 8–9.

41) Viz LAMBERT, Wilfred G., 1962, 66, kol. vi, ř. 11.

42) Viz REINER, Erica, 1961, 3, ř. 24–27, str. 8; WEIHER, Egbert von, 1983, 48, ř. 24–27. Zde stojí za zmínku, že jeden ze Šulgiho synů, patrně zastávající úřad vojenského místodržitele („generála“, sumersky šagina) v Zimudaru a Nagsu, se také jmenoval Lu-Nanna. Srov. CAVIGNEAUX, Antoine, 2005, 68–69, zde pozn. 36.

43) Viz LENZI, Alan, 2008, 183. Zmínka o Šulгим v závěru skupiny věštebných textů, jejichž společným jmenovatelem jsou hadi, snad může souviset s textem zaklínání z doby III. dynastie urské (HS 1464), jež mělo králi ulevit od nespécifikované choroby způsobené démonem Asagem, ale také jakýmsi hadem a štírem. Pro edici uvedeného zaklínání viz DIJK, Johannes J. A. van a Markham J. GELLER, 2003, 14–18.

44) Zde je třeba podotknout, že za nepřiznivým pohledem na Šulgiho v důsledku násilné smrti mohlo stát i pozdější smíšení tradice o tomto proslulém králi se vzpomínkou na tragický osud jeho otce, o jehož smrti na bitevním poli nás zpravuje jedinečná skladba známá jako „Ur-Nammova smrt“ (hymnus Ur-Namma A). Viz FLÜCKIGER-HAWKER, Esther, 1999, 93–182.

35) Šulgiho četná severní tažení proběhla v následujících letech a místech: Š24 Karağar, Š25–Š26 Simurrum, Š27 Ĥarši, Š31 Karağar, Š32 Simurrum, Š33 Karağar, varianta Š42 Šašrum, Š44 Simurrum a Lullubum, Š45 Urbilum, Simurrum, Lullubum a Karağar, Š46 Kimaš a Ĥurti, Š48 Ĥarši, Kimaš a Ĥurti. Pro podrobnou diskusi těchto tažení a lokalizaci napadených území viz HALLO, William W., 1978; FRAYNE, Douglas R., 1999, zejm. 146–171.

36) Viz POWELL, Marvin A., 1987–1990, 510. „Reforma“ měrného systému za III. dynastie urské však spočívala spíše jen v přijetí staroakkadských norem a jejich standardizaci (především tzv. „královského guru“, objemové míry rovnající se 300 litrům). Srov. SALLABERGER, Walther, 1999, 147 s pozn. 89; POWELL, Marvin A., 1987–1990, 493, 498. Za Šulgiho pověst radikálního reformátora měř a vah jsou zřejmě zodpovědná právě standardní závaží se Šulgiho nápisy, z nichž mnohá se dochovala dodnes.

37) Viz SCHAUDIG, Hanspeter, 2001, 350–353.

38) Viz SCHAUDIG, Hanspeter, 2003, 479–481.

39) *Ibid.*, 480.

Nippuru.⁴⁵ Zjevně využívá i pověsti Šulgiho jako božského krále, aby ukázalo, že tento panovník je ideálním „prorokem“, který může zprostředkovat výroky Šamaše a Išary,⁴⁶ a když promluví, bohové mu naslouchají.⁴⁷ Jako dobrého a zbožného vladaře Šulgiho vykresluje i poměrně nedávno publikovaný text, který jej představuje coby vítěze na Asýrii a Skyty. Hovoří o něm jako o „místodržiteli Babylonu, ... jenž potěšuje srdce Mardukovo, ... velkým bohům připravuje pravidelné oběti“ atd.⁴⁸

Obraz Šulgiho v konkrétním textu zjevně závisel na politické situaci v době, kdy byla ta která kompozice sepsána. Připsání příznivých či nepříznivých činů svých současníků proslulému dávnému panovníkovi umožnilo autorům zmíněných textů volně se k této situaci vyjádřit. Výběr či, v případě kronik, začlenění postavy Šulgiho do daného textu zřejmě určovaly připomínky jeho válečných tažení na severu a jeho těsného spojení s důležitými jižními městy, jako byly Ur, Nippur a Uruk, ve zdrojích, které měli autoři pozdějších textů k dispozici.

Bibliografie

BIGGS, Robert D. (1997): Šulgi in Simurram, in: Young, Gordon D. et al., ed., *Crossing Boundaries and Linking Horizons. Studies in Honor of Michael C. Astour on His 80th Birthday*, s. 169–178. Bethesda: CDL Press.

BORGER, Rykle (1971): Gott Marduk und Gott-König Šulgi als Propheten. Zwei prophetische Texte. *Bibliotheca Orientalis* 28: 3–24.

BRISCH, Nicole M. (2007): *Tradition and the Poetics of Innovation. Sumerian Court Literature of the Larsa Dynasty (c. 2003–1763 BCE)*, *Alter Orient und Altes Testament* 339. Münster: Ugarit-Verlag.

CAVIGNEAUX, Antoine (2005): Šulgi, Nabonide, et les Grecs, in: Sefati, Yitschak et al., ed., „An Experienced Scribe Who Neglects Nothing“. *Ancient Near Eastern Studies in Honor of Jacob Klein*, s. 63–72. Bethesda: CDL Press.

COOPER, Jerrold S. (1980): Apodotic Death and the Historicity of 'Historical Omens', in: Alster, Bendt, ed., *Death in Mesopotamia. Papers Read at the XXVIe Rencontre Assyriologique Internationale, Mesopotamia 8*, s. 99–105. Kodaň: Akademisk Forlag.

DAHL, Jacob L. (2007): *The Ruling Family of Ur III Umma. A Prosopographical Analysis of an Elite Family in Southern Iraq 4000 Years Ago*, *Publications de l'Institut historique et archéologique néerlandais de Stamboul* 108. Leiden: Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten.

DIJK, Johannes J. A. van a Markham J. GELLER (2003): *Ur III Incantations from the Frau Professor Hilprecht-Collection, Jena, Texte und Materialien der Hilprecht-Collection* 6. Wiesbaden: Harrassowitz.

DCCLT: Veldhuis, Niek et al., *Digital Corpus of Cuneiform Lexical Texts* (<http://cdl.museum.upenn.edu/dcclt/>), 10. 3. 2010.

EDZARD, Dietz Otto (1974): Deux lettres royales d'Ur III en sumérien „syllabique“ et pourvu d'une traduction accadienne, in: Labat, René a Dietz Otto Edzard, ed., *Textes littéraires de Susa, Mémoires de la Délégation Archéologique en Iran* 57, s. 9–34. Paříž: Geuthner.

45) Viz PROSECKÝ, Jiří, 1999–2000, 25.

46) Viz již LONGMAN, Tremper, 1991, 143.

47) Viz PROSECKÝ, Jiří, 1999–2000, 25.

48) Viz FRAHM, Eckart, 2006, 21–22.

ETCSL: Black, Jeremy A. (†) et al., *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* (<http://www-etcs.orient.ox.ac.uk>), 10. 3. 2010.

FLÜCKIGER-HAWKER, Esther (1999): *Urnamma of Ur in Sumerian Literary Tradition, Orbis Biblicus et Orientalis* 166. Fribourg a Göttingen: Universitätsverlag a Vandenhoeck & Ruprecht.

FOSTER, Benjamin R. (2005): *Before the Muses. An Anthology of Akkadian Literature*, 3. vyd. Bethesda: CDL Press.

FRAHM, Eckart (2006): Šulgi Sieger über Assur und die Skythen? *Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires* 1/25: 21–24.

FRAYNE, Douglas R. (1983): Šulgi the Runner. *Journal of the American Oriental Society* 103: 739–748.

FRAYNE, Douglas R. (1997): *Ur III Period (2112–2004 BC), Royal Inscriptions of Mesopotamia. Early Periods* 3/2. Toronto, Buffalo a Londýn: University of Toronto Press.

FRAYNE, Douglas R. (1999): The Zagros Campaigns of Šulgi and Amar-Suena, in: Owen, David I. a Gernot Wilhelm, ed., *Nuzi at Seventy-Five, Studies on the Civilization and Culture of Nuzi and the Hurrians* 10, s. 141–201. Bethesda: CDL Press.

GLASSNER, Jean-Jacques (2004): *Mesopotamian Chronicles, Writings from the Ancient World* 19. Atlanta: Scholars Press a Society of Biblical Literature.

GOETZE, Albrecht (1947): Historical Allusions in Old Babylonian Omen Texts. *Journal of Cuneiform Studies* 1: 253–265.

HALLO, William W. (1963–1973): *Sumerian Archival Texts, Tabulae Cuneiformes a F. M. Th. de Liagre Böhl Collectae* 3. Leiden: Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten.

HALLO, William W. (1978): Simurram and the Hurrian Frontier. *Revue Hittite et Asiatique* 36: 71–83.

HALLO, William W. (1991): The Death of Kings. Traditional Historiography in Contextual Perspective, in: Cogan, Mordechai a Israel Eph'al, ed., *Ah, Assyria... Studies in Assyrian History and Ancient Near Eastern Historiography Presented to Hayim Tadmor, Scripta Hierosolymitana* 33, s. 148–165. Jeruzalém: Magnes Press.

HILGERT, Markus (1998): *Drehem Administrative Documents from the Reign of Šulgi, Oriental Institute Publications* 115. Chicago: The Oriental Institute.

HOROWITZ, Wayne a Philip J. WATSON (1991): Further Notes on Birmingham Cuneiform Tablets 1. *Acta Sumerologica* 13: 409–416.

HUNGER, Hermann (1976): *Spätbabylonische Texte aus Uruk. Teil I, Ausgrabungen der Deutschen Forschungsgemeinschaft in Uruk-Warka* 9. Berlin: Gebrüder Mann Verlag.

KANG, Shin T. (1972): *Sumerian Economic Texts from the Drehem Archive*, sv. 1. Urbana: University of Illinois Press.

KLEIN, Jacob (1981): *Three Šulgi Hymns. Sumerian Royal Hymns Glorifying King Šulgi of Ur*. Ramat Gan: Bar-Ilan University Press.

KLEIN, Jacob (1985): Šulgi and Išmedagan. Runners in the Service of the Gods (*SRT* 13). *Beer Sheva* 2: 7*–38*.

KLEIN, Jacob (1990): Šulgi and Išmedagan. Originality and Dependence in Sumerian Royal Hymnology, in: Klein, Jacob a Aaron Skaist, ed., *Bar-Ilan Studies in Assyriology Dedicated to Pinhas Artzi*, s. 65–136. Ramat Gan: Bar-Ilan University Press.

KLEIN, Jacob (1991): The Coronation and Consecration of Šulgi in the Ekur (Šulgi G), in: Cogan, Mordechai a Israel Eph'al, ed., *Ah, Assyria... Studies in Assyrian History and Ancient Near Eastern Historiography Presented to Hayim Tadmor, Scripta Hierosolymitana* 33, s. 292–313. Jeruzalém: Magnes Press.

LAMBERT, Wilfred G. (1962): A Catalogue of Texts and Authors. *Journal of Cuneiform Studies* 16: 59–77.

LEICHTY, Erle V. a Christopher B. F. WALKER (2004): Three Babylonian Chronicle and Scientific Texts, in: Frame, Grant, ed., *From the Upper Sea to the Lower Sea. Studies on the History of Assyria and Babylonia in Honour of A. K. Grayson*, s. 203–212. Leiden: Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten.

LENZI, Alan (2008): *Secrecy and the Gods. Secret Knowledge in Ancient Mesopotamia and Biblical Israel, State Archives of Assyria Studies* 19. Helsinki: Neo-Assyrian Text Corpus Project.

Vzpomínky na Šulgiho: obraz proslulého panovníka v mezopotamském písemnictví

po pádu III. dynastie urské | Luděk Vacín

LONGMAN, Tremper (1991): *Fictional Akkadian Autobiography. A Generic and Comparative Study*. Winona Lake: Eisenbrauns.

LUDWIG, Marie-Christine (1990): *Untersuchungen zu den Hymnen des Išme-Dagan von Isin, SANTAG. Arbeiten und Untersuchungen zur Keilschriftkunde* 2. Wiesbaden: Harrassowitz.

MICHALOWSKI, Piotr (1977): The Death of Šulgi. *Orientalia Nova Series* 46: 220–225.

MOLINA, Manuel (1993): *Tablillas Administrativas Neosumerias de la Abadía de Montserrat (Barcelona). Copias Cuneiformes, Materiali per il vocabolario neosumerico* 18. Řím: Bonsignori Editrice.

NEUMANN, Hans (1992): Ein Brief an König Šulgi in einer späten Abschrift. *Altorientalische Forschungen* 19: 29–39.

POWELL, Marvin A. (1987–1990): Maße und Gewichte. *Reallexikon der Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie* 7: 457–517.

PROSECKÝ, Jiří (1995): „Královské knihy“ staré Mezopotámie. Praha: Orientální ústav AV ČR.

PROSECKÝ, Jiří (1999–2000): Babylonská „proroctví“. *Chatreššar* 1999–2000: 3–29.

REINER, Erica (1961): The Etiological Myth of the 'Seven Sages'. *Orientalia Nova Series* 30: 1–11.

RUBIO, Gonzalo (2000 [2005]): On the Orthography of the Sumerian Literary Texts from the Ur III Period. *Acta Sumerologica* 22: 203–225.

SALLABERGER, Walther (1999): Ur III-Zeit, in: Sallaberger, Walther a Aage Westenholz, *Mesopotamien. Akkade-Zeit und Ur III-Zeit, Orbis Biblicus et Orientalis* 160/3, s. 121–414. Fribourg a Göttingen: Universitätsverlag a Vandenhoeck & Ruprecht.

SHARLACH, Tonia M. (2004): *Provincial Taxation and the Ur III State, Cuneiform Monographs* 26. Leiden a Boston: E. J. Brill a Styx.

SCHAUDIG, Hanspeter (2001): *Die Inschriften Nabonids von Babylon und Kyros' des Großen samt den in ihrem Umfeld entstandenen Tendenzschriften. Textausgabe und Grammatik, Alter Orient und Altes Testament* 256. Münster: Ugarit-Verlag.

SCHAUDIG, Hanspeter (2003): Nabonid, der „Archäologe auf dem Königsthron“. Zum Geschichtsbild des ausgehenden neubabylonischen Reiches, in: Selz, Gebhard J., ed., *Festschrift für Burkhard Kienast zu seinem 70. Geburtstag dargebracht von Freunden, Schülern und Kollegen, Alter Orient und Altes Testament* 274, s. 447–497. Münster: Ugarit-Verlag.

SIGRIST, Marcel (1990): *Tablettes du Princeton Theological Seminary Epoque d'Ur III, Occasional Publications of the Samuel Noah Kramer Fund* 10. Filadelfie: University Museum.

WEIHER, Egbert von (1983): *Spätbabylonische Texte aus Uruk. Teil II, Ausgrabungen der Deutschen Forschungsgemeinschaft in Uruk-Warka* 10, Berlin: Gebrüder Mann Verlag.

WESTENHOLZ, Joan Goodnick (1997): *Legends of the Kings of Akkade, Mesopotamian Civilizations* 7. Winona Lake: Eisenbrauns.

WESTENHOLZ, Joan Goodnick (2005): Sing a Song for Šulgi, in: Sefati, Yitschak et al., ed., „An Experienced Scribe Who Neglects Nothing“. *Ancient Near Eastern Studies in Honor of Jacob Klein*, s. 343–373. Bethesda: CDL Press.

WISEMAN, Donald J. a Jeremy A. BLACK (1996): *Literary Texts from the Temple of Nabû, Cuneiform Texts from Nimrud* 4. Londýn: British School of Archaeology in Iraq.